

Hardnekkige vooroordelen over humanistische geestelijke verzorging

Door: Mw. drs. Marianne van der Wal*

Er bestaan nog steeds oude beelden over humanistische geestelijke verzorging. Marianne van der Wal reageert in dit nummer op het artikel van Jannet Delver in het vorige nummer van TGV. Een aantal hardnekkige vooroordelen wil ze graag uit weg ruimen: humanistisch geestelijk verzorgers zijn niet tegen godsdienst en ze zijn wel degelijk in staat om patiënten met verschillende religies en levensbeschouwingen professioneel te begeleiden.

De vader en de zoon

Laatst kwam ik op de kinderafdeling de ouders van Jan tegen. Ik schrok, want in mijn beleving was Jan al klaar met zijn behandelingen en zou ik deze ouders hooguit op de polikliniek nog tegen kunnen komen bij een controle. Maar de ouders van Jan vertellen dat de tumor in zijn hoofd weer terug is. Jan heeft een recidief!

Het hele circus van behandelingen begint van voren af aan. De ouders zijn moe, aangeslagen en bang, doodsbang. Ik weet van de vorige opname dat deze ouders gelovig zijn en vraag of zij de dominee willen ontmoeten. De moeder van Jan geeft aan daar nu geen behoefte aan te hebben. Zij wil wel naar het Stiltecentrum gaan om te bidden en een kaarsje aan te steken. De vader van Jan wil graag praten en wel zo snel mogelijk, maar nu even niet met de dominee. We lopen samen naar mijn kamer en daar barst hij los. Hij is woedend op wat er met zijn kind gebeurt en woedend op God die dit allemaal maar toelaat. Voor hem heeft het geloof geen zin meer. God heeft afgedaan en naar de kerk gaat hij al helemaal niet meer. Zijn vrouw gaat voortaan maar

alleen, zegt hij. Ik laat hem razen en luister naar zijn woede. Uiteindelijk na een lang gesprek lees ik het *Laatste gedicht* van Hans Andreus voor:

Laatste gedicht

*Dit wordt het laatste gedicht dat ik schrijf,
nu het met mijn leven bijna is gedaan,
de scheppingsdrift me ook wat is vergaan
met letterlijk de kanker in mijn lijf,*

*en, Heer (ik spreek je toch maar weer zo aan,
ofschoon ik me nauwelijks daar iets bij voorstel,
maar ik praat liever tegen iemand aan
dan in de ruimte en zo is dit wel*

*de makkelijkste manier om wat te zeggen),-
hoe moet het nu, waar blijf ik met dat licht
van mij, van jou, wanneer het vallen, weg in*

*het onverhoeds onnoemelijke begint?
Of is het dat jij me er een onverdicht
woord dat niet uitgesproken hoeft voor vindt?*

De vader van Jan huilt en zegt, 'dit gaat over mij'. 'Ja, het gaat over jou en over je zoon', is mijn antwoord.

Van de vorige opname weet ik dat Jan gewend is om 's avonds voor het slapen met een van zijn ouders te bidden. Ik vraag de vader om ondanks alles nu ook weer samen met Jan te bidden, omdat Jan het nu juist nodig heeft om zijn zorgen uit te kunnen uitspreken en neer te leggen bij God. De vader kijkt mij zwijgend aan en dan breekt er een glimlach door en zegt hij: 'En dat moet ik nu van een humanist horen. "Ja, zeg ik", juist van een humanist'.

De identiteit van de geestelijk verzorger

Een van de idealen van het hedendaagse humanisme is respect en aandacht voor een ieders levensovertuiging. Ik was dan ook verrast door de bovenstaande opmerking van de vader. Hij bracht een oud beeld naar voren van de humanist die weinig met godsdienst op heeft. In een ziekenhuis kom ik met enige regelmaat nog steeds zulke oude beelden over het vakgebied geestelijke verzorging tegen. Met name oudere mensen denken nog wel eens dat de humanist tegen de godsdienst is en dat de pastor wil bekeren. Het zijn beelden die hardnekkig steeds weer opnieuw boven komen drijven. Zelfs in de eigen collegiale kring van geestelijk verzorgers duiken deze oude beelden soms nog op. Onlangs haalde collega mw. drs. Jannet Delver in haar artikel over de identiteit van de geestelijk verzorger TGV nummer 42 een voorbeeld aan. Een protestante collega vertelt haar dat hij ooit een humanistische raadsman had ontmoet, die zich echt niet kon voorstellen dat je als je academisch gevormd was, toch nog aan zoiets simpels kon meewerken als aan een kerkdienst in het ziekenhuis. Collega Delver stelt vast dat deze humanistisch raadsman niet geschikt is voor de begeleiding van patiënten met een religieuze achtergrond en dat hij uitsluitend categoriaal kan werken. Ik geef toe dat het voorbeeld een uiterst ongelukkige opmerking van

de humanistisch raadsman is. De opmerking is niet gericht aan een cliënt. Het betreft hier een opmerking aan een collega geestelijk verzorger en wellicht bedoeld om een (academische) discussie op gang te brengen. De vraag die mij bezig houdt is, waarom collega Delver nu juist voor dit specifieke voorbeeld van een humanistische collega heeft gekozen. Zij stelt dat niemand zich dit gedateerde voorbeeld persoonlijk hoeft aan te trekken. Maar dat doe ik dus wel. Is zij niet op de hoogte van de humanistische waarden? Van het feit dat in de humanistische traditie de academische dialoog niet wordt geschuwd?

In hetzelfde artikel haalt collega Delver een ander opmerkelijk voorbeeld aan. Een stagiaire begeleidt een oude vrouw, die overtuigd atheïst is. Wanneer deze vrouw haar spoedig sterven naar voren brengt zegt de stagiaire: 'Mevrouw, ik weet zeker, dat men u daarboven met open armen staat op te wachten'. Collega Delver noemt deze studente een natuurtalent. Ik citeer: 'Over het algemeen voelde ze de situatie goed aan en ik denk dat de uitspraak niet veel kwaad kan en misschien wel goed heeft gedaan'. Deze conclusie lijkt mij iets te voorbarig. In mijn optiek getuigt de uitspraak van de stagiaire van weinig respect voor de duidelijk aangegeven levensbeschouwing van de cliënt. Deze vrouw wilde praten over de eindigheid van het leven en ze is daarin niet gehoord. Een verwijzing naar 'daarboven' is niet van toepassing in deze casus. Collega Delver doet er mijn inziens geen goed aan om de uitspraak van de stagiaire goed te praten. Deze student mag een natuurtalent zijn, zij moet nog veel leren. Zij heeft niet voldoende respect getoond voor de levensovertuiging van haar cliënt. Ik zou zelfs kunnen stellen dat deze handelwijze riekt naar het oude beeld van 'bekereren'. Ik pleit er voor om in dergelijke situaties professioneel te handelen en door te verwijzen naar een, in dit geval, humanistische collega.

Dat brengt mij bij het punt van de identiteit. Ik ben voorstander voor het behoud van een duidelijk

zichtbare identiteit van de geestelijk verzorger. Voor de cliënt moet het duidelijk zijn vanuit welke waarden de geestelijk verzorger zijn inspiratie put en door welke traditie en symbolen de geestelijk verzorger wordt gedragen. Die keuze mogelijkheid getuigt van goede zorg en is van belang. Juist in tijden van nood en onzekerheid wil je weten wie je voor je hebt!

Het moge duidelijk zijn dat mijn inspiratiebron de canon van de humanistische traditie is. Aan de Universiteit voor Humanistiek wordt naast het vak humanistiek ruim aandacht besteed aan de grote godsdiensten en religieuze stromingen. Op die manier worden de toekomstige humanistisch geestelijk verzorger in staat gesteld om kennis te vergaren over de vele levensbeschouwingen. Nu is kennis van een bepaalde levensbeschouwing van een andere orde dan een daadwerkelijk geloven en doorleven. Elke geestelijk verzorger kan in de begeleiding van een cliënt op een punt komen waarbij hij tot de conclusie komt dat een grens is bereikt. Dat de kennis niet meer voldoende is om de cliënt werkelijk te verstaan en dat de verwijzing naar een collega van een passende denominatie nodig

is. Dat noem ik professioneel handelen en dat is in mijn optiek goede (geestelijke) zorg voor de cliënt. Ik ga ervan uit dat iedere geestelijk verzorger het beste wil voor zijn cliënt en dat hij bij die grens in de spiegel durft te kijken.

In mijn voorbeeld wist de vader van mijn humanistische achtergrond. Ik heb een aantal gesprekken met hem en later samen met zijn vrouw gehad. In het ziekenhuis kozen zij ervoor om (even) door de humanistisch geestelijk verzorger te worden begeleid. Thuis kwam hun eigen dominee regelmatig op huisbezoek. Op deze manier kwamen zij door een zware periode in hun leven.

De beide genoemde voorbeelden in het artikel van collega Delver doen geen recht aan de overtuiging van de ander. Ik betreur het dat collega Delver terecht kritisch is naar de raadsman, maar dat zij het opneemt voor haar stagiaire. Ik zou zeggen: gelijke monniken gelijke kappen.

** Mw. drs. M.G.F van der Wal is als humanistisch geestelijk verzorger werkzaam in het Academisch Medisch Centrum te Amsterdam (AMC).*

Het gedicht van Hans Andreus is te vinden in: Verzamelde gedichten, Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam 2001.